

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО ТА КРИМІНОЛОГІЯ

УДК [[343.2/7:340.134]:343.22](477)

ОКРЕМІ ПИТАННЯ СУБ'ЄКТА КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ В ПРОЕКТІ НОВОГО КК УКРАЇНИ

В. Бурдін

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Університетська, 1, Львів, Україна, 79000,
e-mail: volodymyr.burdin@lnu.edu.ua*

В Україні відбуваються активні процеси реформування не тільки судово-правоохоронної системи, але й системи законодавства, які зумовлені як внутрішніми, так і зовнішніми чинниками, зокрема, євроінтеграційними процесами, які вимагають глибинного переосмислення діючого законодавства і приведення його у відповідність до європейських стандартів. У зв'язку з цим Указом Президента України № 584/2019 від 7 серпня 2019 року була створена Комісія з питань правової реформи. У складі цієї Комісії сформовано кілька робочих груп, робота яких спрямована на реформування законодавства у різних сферах. Серед таких груп функціонує і група з питань реформування кримінального законодавства. Серед іншого, перед нею поставлені завдання забезпечити розроблення та внесення Президентом України узгоджених пропозицій з питань вдосконалення правової системи України з урахуванням сучасних викликів та потреб демократичного суспільства, зокрема – підготовки та узагальнення пропозицій стосовно змін до законодавства про кримінальну відповідальність. Учасники робочої групи, до складу якої увійшли провідні науковці в галузі кримінального права з різних закладів вищої освіти, поставили перед собою доволі амбітне завдання – розробити проект нового кримінального кодексу.

У статті розглянуто положення проекту кримінального кодексу, які стосуються суб'єкта кримінального правопорушення. Зроблено спробу пояснити, які саме новели були запропоновані під час обговорення проекту, проте які так і не увійшли до його змісту. Одразу хотів би наголосити на тому, що в частині положень, які стосуються суб'єкта кримінального правопорушення, радикальних змін не відбулося, хоча в робочій групі були досить жваві дискусії з приводу нових запропонованих положень. Мабуть, можна стверджувати, що саме цей розділ зазнав чи не найменше змін порівняно з існуючою редакцією чинного КК України. Йдеться про те, що і надалі суб'єктом кримінального правопорушення визнається фізична осудна особа, яка досягла віку, з якого відповідно до кримінального кодексу може наставати кримінальна відповідальність.

Щодо пропозицій, які обговорено, перш за все варто згадати ту, яка стосувалася уніфікації і пониження загального віку, з якого може наставати кримінальна відповідальність до чотирнадцяти років. Справа в тому, що диверсифікація джерел інформації, їх відкритість і доступність для молодого покоління дає підстави стверджувати те, що на сьогодні підлітки є більш розвинутими в інтелектуальному розумінні ніж були їхні ровесники кільканадцять років тому. Водночас, вказана пропозиція у цілому не була сприйнята більшістю членів робочої групи з огляду передусім на те, що суспільство навряд чи готове сприйняти таке посилення кримінальної відповідальності неповнолітніх і фактичне розширення сфери криміналізації.

Робочою групою була розглянута також пропозиція про розширення причин неосудності. Для вітчизняного кримінального права поняття неосудності та розуміння її причин виключно як психічних розладів чи захворювань є одним із найбільш традиційних положень. Це призводить до того, що неосудність особи пов'язується тільки з психічним розладом чи захворюванням, а подеколи й ототожнюється з ними. Водночас очевидним є той факт, що впливати на психічну діяльність людини, зокрема змінювати її характер можуть не тільки психічні розлади але й інші чинники як зовнішнього, так і внутрішнього характеру причому такі зміни не обов'язково повинні мати патологічно-хворобливий характер.

Із серйозними запереченнями, але все ж таки був прийнятий більшістю членів робочої групи новий підхід щодо відповідальності за кримінальні правопорушення, вчинені в стані сп'яніння. Запропоновано перш за все вирішити питання про те, чи стан сп'яніння виник з власної волі особи, чи ні? І лише у випадку так званого добровільного і свідомого доведення себе до стану сп'яніння особа повинна підлягати кримінальній відповідальності на загальних підставах.

Ключові слова: неосудність, осудність, проект кримінального кодексу, суб'єкт злочину, стан сп'яніння.

DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/vla.2021.73.122>

На сьогодні в Україні відбуваються процеси реформування не тільки судово-правоохоронної системи, але й системи законодавства, які зумовлені як внутрішніми, так і зовнішніми чинниками, зокрема, євроінтеграційними процесами, які вимагають глибинного переосмислення діючого законодавства і приведення його у відповідність до європейських стандартів. У зв'язку з цим Указом Президента України № 584/2019 від 7 серпня 2019 року була створена Комісія з питань правової реформи. У складі цієї Комісії були створені кілька робочих груп, робота яких спрямована на реформування законодавства у різних сферах. Серед таких груп функціонує і група з питань реформування кримінального законодавства. Серед іншого, перед нею поставлені завдання забезпечити розроблення та внесення Президентові України узгоджених пропозицій з питань вдосконалення правової системи України з урахуванням сучасних викликів та потреб демократичного суспільства, зокрема – підготовки та узагальнення пропозицій стосовно змін до законодавства про кримінальну відповідальність. Учасники робочої групи, до складу якої увійшли провідні науковці в галузі кримінального права з різних закладів вищої освіти, поставили перед собою доволі амбітне завдання – розробити проект нового кримінального кодексу. На спільному засіданні членів робочої групи з представниками депутатського корпусу, а також міжнародними експертами було обговорено та прийнято Концепцію реформування кримінального законодавства України, яка відображає основні ідеї, що будуть покладені в основі нового кримінального кодексу [1, с. 206].

Коли робоча група два роки тому починала свою роботу і в Яремче відбулася перша зустріч її учасників з науковою спільнотою для того, щоб визначити і задекларувати певні постулати чи то парадигму нового кримінального кодексу, а також почути загальне бачення науковців щодо того, яким повинен бути майбутній кодекс, тоді були озвучені певні фундаментальні положення (постулати), щодо яких була узгоджена думка. Водночас треба визнати той факт, що в процесі роботи над проектом більшість цих положень не знайшли своєї реалізації в проекті, навпаки, можна стверджувати, що проект заснований на принципово нових засадах.

По-перше, на початках була ідея створення невеликого за обсягом кримінального кодексу з мінімальною кількістю спеціальних норм, а при можливості і їх відсутності взагалі. По-друге, новий кримінальний кодекс, за думкою розробників, повинен бути суворим («злим» стосовно злочинців). По-третє, його положення повинні бути максимально зрозумілими пересічними особам, до яких він зрештою і адресований. По-четверте, і, мабуть, головне, що декларувалося, то це те, що в проекті нового кримінального кодексу не буде надто багато революційних ідей, які би суттєво відходили від існуючої конструкції чинного КК України (його понять, інститутів, класифікацій тощо), що може призвести до певного колапсу не тільки в науці кримінального права, але у правозастосуванні. Водночас треба визнати, що так чи інакше, але вийшло майже з точністю навпаки. Справа в тому, що наразі проект є значно більшим за обсягом порівняно з чинним КК України. Наявність розширеного переліку підстав для пробації, а також злочинів щодо яких суд першочергово зобов'язаний розглянути питання про застосування до винного пробації, свідчить про те, що не таким вже і «злим» буде новий кодекс. Окремі положення проекту очевидно будуть недоступні для розуміння пересічних громадян (про ці положення активно дискутують в робочій групі щодо їх формулювання і змісту). І, зрештою, треба визнати, що проект за своєю суттю є дійсно революційним, оскільки багато традиційних положень, до яких ми вже звикли, будуть змінені, зокрема, класифікація кримінальних правопорушень та її критерії, формулювання санкцій, конструкція так званих кваліфікованих та привілейованих складів злочинів, структура самого кодексу тощо. Водночас, на моє глибоке переконання, всі вказані зміни лише тимчасово будуть створювати незручності, ці положення невдовзі дуже швидко будуть сприйняті і науковою спільнотою, і практиками, оскільки вони не тільки не є вадами, а, навпаки, перевагами майбутнього кримінального кодексу.

Спробую розглянути положення проекту кримінального кодексу, які стосуються суб'єкта кримінального правопорушення, і пояснити, які саме новели були запропоновані, проте так і не увійшли до змісту проекту. Одразу хотів би наголосити на тому, що в частині положень, які стосуються суб'єкта кримінального правопорушення, радикальних змін не відбулося, хоча в робочій групі були досить жваві дискусії з приводу нових запропонованих положень. Мабуть, можна стверджувати, що саме цей розділ зазнав чи не найменше змін порівняно з існуючою редакцією чинного КК України. Йдеться про те, що і надалі суб'єктом кримінального правопорушення визнається фізична осудна особа, яка досягла віку, з якого відповідно до кримінального кодексу може наставати кримінальна відповідальність. Щоправда визначення це доповнене формулюванням, що суб'єктом кримінального правопорушення є особа, яка вчинила злочин як безпосередньо, так і шляхом використання інших осіб, які не підлягають кримінальній відповідальності. Тобто ті положення, які сьогодні передбачені в ч. 2 ст. 27 КК України щодо визначення виконавця злочину як окремого виду співучасника, цілком обґрунтовано перенесені до статті, в якій дається визначення загального суб'єкта кримінального правопорушення.

Щодо пропозицій, які обговорювалися, перш за все, варто згадати ту, яка стосувалася уніфікації і пониження загального віку, з якого може наставати кримінальна відповідальність до чотирнадцяти років. На моє переконання, таке рішення вже давно назріло. Справа в тому, що диверсифікація джерел інформації, їх відкритість і доступність для молодого покоління дає підстави стверджувати те, що на сьогодні підлітки є більш розвинутими в інтелектуальному розумінні ніж

були їхні ровесники кільканадцять років тому. Адаже на сьогодні очевидним є той факт, що в основі віку, з якого може наставати кримінальна відповідальність, знаходяться не правові традиції, а реальний рівень інтелектуального розвитку осіб певної вікової категорії, який дозволяє стверджувати, що вони розуміють зміст кримінально-правових заборон. Окрім того, ні в психологічній, ні в педагогічній літературі немає обґрунтованих досліджень, які би свідчили про те, що неповнолітні у шістнадцять років є істотно розумнішими ніж неповнолітні у віці чотирнадцять років. Більше того, навпаки, в психологічній літературі стверджується, що названа категорія неповнолітніх належить до одного вікового періоду щодо певного рівня інтелектуального розвитку, що своєю чергою дає підстави стверджувати, що вони на однаковому рівні сприймають інформацію в тому числі і правового характеру, мають однаково розвинуті функції емоційно-вольової регуляції своєї поведінки.

Вказана пропозиція у цілому не була сприйнята більшістю членів робочої групи з огляду, передусім на те, що суспільство навряд чи готове сприйняти таке посилення кримінальної відповідальності неповнолітніх і фактичне розширення сфери криміналізації. Хоча думається, що якби реально провести реальне опитування серед населення щодо питання про доцільність зниження віку, з якого може наставати кримінальна відповідальність, то його результати були би іншими. Адаже з урахуванням доволі стійкої негативної динаміки суспільно небезпечних діянь, які вчиняють неповнолітні, вже давно назріла потреба більш суворого реагування на їх діяння для того, щоб у неповнолітніх не виникало почуття безкарності за свої вчинки, яке, як відомо, тільки породжує рецидив девіантної поведінки.

Робочою групою була розглянута також пропозиція про розширення причин неосудності. Для вітчизняного кримінального права поняття неосудності та розуміння її причин виключно як психічних розладів чи захворювань є одним із найбільш традиційних положень. Це призводить до того, що неосудність особи пов'язується тільки з психічним розладом чи захворюванням, а подеколи і ототожнюється з ними. Водночас очевидним є той факт, що впливати на психічну діяльність людини, зокрема змінювати її характер можуть не тільки психічні розлади, але й інші чинники як зовнішнього, так і внутрішнього характеру, причому такі зміни не обов'язково повинні мати патологічно-хворобливий характер. У зв'язку з чим обговорювалася ідея диференціації причин неосудності, беручи до уваги такі чинники, як соматичні захворювання, непереборна сила, рефлексії та автоматизми, непереборний фізичний вплив, психофізіологічне одряхління організму [1, с. 329–501]. Водночас ця пропозиція також не була підтримана більшістю членів групи, здебільшого, з огляду на те, що традиційно для науки кримінального права названі чинники враховують, як правило, для вирішення питання про наявність об'єктивної сторони складу кримінального правопорушення, зокрема, такої її ознаки, як діяння. Незважаючи на те, що навряд чи такий традиційний підхід є логічним, адже причини, які впливають на психічну діяльність людини, повинні розглядатися не в межах об'єктивних, а в межах суб'єктивних ознак складу кримінального правопорушення, позитивним є все ж таки той факт, що робоча група погодилася з необхідністю формалізації цих факторів у проекті в межах окремої статті, де дається визначення діяння. Вважаю, що в цілому і такий крок є істотним поступом щодо диференціації причин, які впливають на інтелектуально-вольову діяльність людини.

Згадуючи питання неосудності та її наслідків варто звернути увагу також на те, що і надалі триває дискусія про примусові заходи медичного характеру і їх місця в новому кримінальному законі. Йдеться про те, а чи потрібно їх взагалі

розміщувати в кримінальному кодексі, чи можливо питання примусової медичної допомоги немає ніякого відношення до кримінально-правових наслідків і повинно вирішуватися на загальних засадах для всіх? Справді виникає цілком логічне питання про те, чи тяжкість примусового заходу медичного характеру повинна залежати від тяжкості вчиненого діяння чи все ж таки від тяжкості захворювання і перспектив його розвитку. Тобто довжина голки при уколі не повинна залежати від тяжкості діяння, а лише від того наскільки глибоко треба ввести певні ліки. Водночас на цьому етапі розробки проекту примусові заходи медичного характеру все-таки передбачені у ньому у вигляді самостійних кримінально-правових наслідків, які можуть застосовуватися до неосудних осіб.

І надалі дискусійним залишається питання про те, чи потрібно зберігати поняття обмеженої осудності. Одним із аргументів проти цього поняття є той, що його ознаки доволі нечіткі, що своєю чергою створює чимало можливостей для зловживань, передусім з боку експертів і не тільки. Водночас робоча група після консультацій з фахівцями у галузі судової психіатрії все ж таки погодилася, що було би неправильно ігнорувати так звані пограничні стани свідомості, які не виключають неосудності особи, але все-таки істотно ослаблюють її можливості усвідомлювати свої діяння або керувати ними. Навряд чи аргумент про можливі зловживання з боку експертів тут повинен мати домінуюче значення, адже різного роду зловживання можливі і при вирішенні питання про неосудність особи, а також при проведенні інших судових експертиз. У науковій літературі існують різні пропозиції щодо кримінально-правового значення стану обмеженої осудності. Зокрема, йдеться про те, що такий стан не в усіх випадках повинен мати значення обставини, яка пом'якшуватиме кримінальну відповідальність. Наприклад, іноді стверджується, що в тих випадках, коли винний знає, що має певні розлади, але свідомо не вживає заходів щодо лікування, такий стан може свідчити навіть про підвищений ступінь суспільної небезпеки особи. Також робочою групою було вирішено, що стан обмеженої осудності повинен бути віднесений до обставин, які повинні пом'якшувати кримінальну відповідальність при її індивідуалізації.

Із серйозними запереченнями, але все ж таки був прийнятий більшістю членів робочої групи новий підхід щодо відповідальності за кримінальні правопорушення, вчинені в стані сп'яніння. Перш за все, абсолютно незрозуміло, чому в чинному КК України стан сп'яніння віднесено до обставин, що обтяжують покарання. Як пояснення зазвичай у науковій літературі вказується, що такий стан підвищує агресію та зумовлює вчинення правопорушень, зокрема кримінальних. У такому разі виникає питання, а чому тоді не заборонити вживання алкоголю, якщо доведена така закономірність між вживанням психоактивних речовин і вчиненням кримінальних правопорушень? Зрештою таке твердження є хибним за своєю суттю, оскільки як алкоголь, так і інші психоактивні речовини абсолютно порізно впливають на психічну діяльність однієї і тієї ж людини. Крім того, взагалі невідомо, хто становить більшу небезпеку: той, хто на тверезу голову особливо не вагаючись вчинив кримінальне правопорушення, чи той, хто мав «штучно підігріти» себе гальмуючи докори сумління алкоголем, про що риторично запитував у XIX столітті відомий криміналіст М. С. Таганцев. У проекті лібералізовано і диференційовано сам загальний підхід до кримінальної відповідальності за кримінальні правопорушення, вчинені в стані сп'яніння. Запропоновано, перш за все, вирішити питання про те, чи стан сп'яніння виник з власної волі особи, чи ні. І лише у випадку так званого добровільного і свідомого доведення себе до стану

сп'яніння особа повинна підлягати кримінальній відповідальності на загальних підставах.

Повертаючись до поняття суб'єкта кримінального правопорушення, важливо наголосити на тому, що було би правильним не тільки дати визначення цього поняття в кримінальному кодексі, але й чітко відобразити функції, які це поняття виконує в механізмі кримінально-правової охорони, а також окреслити темпоральні межі його існування, адже очевидним є той факт, що особа, яка вчинила кримінальне правопорушення, не може вічно перебувати у такому статусі. Йдеться про те, що поняття суб'єкт кримінального правопорушення включає до свого змісту мінімальний перелік ознак, наявність яких дає підстави зробити позитивний висновок, що особа підлягає кримінальній відповідальності, про що доцільно було би безпосередньо передбачити в законі. Крім того, особа перебуває у кримінально-правовому статусі кримінального правопорушення до набрання законної сили обвинувальним вироком суду або до закінчення строків давності притягнення її до кримінальної відповідальності. Адже після набрання законної сили обвинувальним вироком суду перебування особи в статусі суб'єкта кримінального правопорушення втрачає своє значення, це поняття вже виконало свою функцію, а особа опиняється вже в іншому статусі – статусі засудженого. Так само очевидним є той факт, що перебування особи у статусі суб'єкта кримінального правопорушення припиняється, якщо в межах строків давності, передбачених кримінальним кодексом, її не було визнано винною за вчинення відповідного кримінального правопорушення. Вважаю, що в такому випадку статус особи як суб'єкта кримінального правопорушення припиняється автоматично з наступного дня після спливу строків давності навіть без формального рішення суду про звільнення її від кримінальної відповідальності. Адже навіть за наявності такого рішення у майбутньому суд все одно мав би вказати, що моментом звільнення особи від кримінальної відповідальності, а відповідно і втрати нею статусу суб'єкта кримінального правопорушення є не момент набрання рішенням суду законної сили, а наступний день після спливу строків давності.

Треба звернути увагу також на тому, що після вчинення кримінального правопорушення можуть виникнути обставини, які перешкоджатимуть притягнути особу до кримінальної відповідальності, зокрема, ті, про які сьогодні зазначено в ч. 3 ст. 19 КК України. Водночас вказану ситуацію доцільно було би прописати не в положеннях, які стосуються неосудності, адже йдеться не тільки про виникнення психічних розладів у особи після вчинення нею кримінального правопорушення, а в межах положень, які стосуються суб'єкта кримінального правопорушення. Зокрема, можна було би передбачити, що якщо після вчинення кримінального протиправного діяння особою, яка є суб'єктом кримінального правопорушення, і до набрання обвинувальним вироком суду законної сили виникнуть обставини, які виключають можливість такої особи усвідомлювати значення обвинувального вироку суду, або з інших причин унеможливають притягнення її до кримінальної відповідальності, кримінальне провадження підлягає зупиненню відповідно до порядку, передбаченого в кримінальному процесуальному законодавстві. Якщо вказані обставини не зникнуть до спливу строків давності притягнення такої особи до кримінальної відповідальності, вона повинна вважатися такого, що не вчиняла цього кримінального правопорушення, а її статус як суб'єкта кримінального правопорушення припиняється автоматично.

У контексті питань, які стосуються суб'єкта кримінального правопорушення, необхідно звернути увагу і проаналізувати ще одне поняття, яке є суміжним з поняттям суб'єкта кримінального правопорушення, а подеколи навіть помилково ототожнюється з ним. Йдеться про суб'єкта кримінальної відповідальності або засудженого. На жаль, але вказане поняття не знайшло своєї формалізації в кримінальному законі незважаючи на те, що воно хоч і не тотожне поняттю суб'єкта кримінального правопорушення, але все ж таки виконує свої самостійні функції в механізмі кримінально-правової охорони, які не виконує поняття суб'єкта кримінального правопорушення, і має свої самостійні темпоральні межі існування. Мова про те, що після того як особу визнали винною у вчиненні кримінального правопорушення обвинувальним вироком суду, який набрав законної сили, функції, які виконує поняття суб'єкта кримінального правопорушення, припиняються. Водночас виникає інший правовий статус особи й інше поняття – засуджений. Тобто в загальних рисах можна стверджувати, що засудженим є особа, яка перебувала у статусі суб'єкта кримінального правопорушення і стосовно якої є обвинувальний вирок суду, який набрав законної сили. Після набрання обвинувальним вироком суду законної сили законодавця і правозастосувача вже не цікавить ні осудність особи, ні вік, з якого може наставати кримінальна відповідальність – усе це мало значення лише на момент вчинення кримінального правопорушення. Після набрання обвинувальним вироком суду законної сили актуальним є інше питання – про те, чи може засуджений відбувати призначену йому міру кримінальної відповідальності, зокрема покарання.

Подібні, але все ж таки істотні різні і часові межі перебування особи в статусі суб'єкта кримінального правопорушення та статусі засудженого. Особа перебуває у кримінально-правовому статусі суб'єкта кримінальної відповідальності до закінчення строків давності виконання обвинувального вироку суду, передбачених кримінальним законом. Особа перебуває у кримінально-правовому статусі засудженого до повного відбуття призначеної їй міри кримінальної відповідальності (в тому числі і протягом строків судимості) або до закінчення строків давності виконання обвинувального вироку суду. Після відбуття особою призначеної їй міри кримінальної відповідальності і припинення судимості або у разі спливу строків давності виконання обвинувального вироку суду, така особа вважається такою, що не вчиняла кримінального правопорушення, а її статус як суб'єкта кримінальної відповідальності припиняється. Відмінність між суб'єктом кримінального правопорушення та засудженим полягає і в тому, що особа не підлягає кримінальній відповідальності за ухилення від неї, якщо її вид та розмір ще не визначені обвинувальним вироком суду, водночас у випадку ухилення засудженого від покарання, він підлягатиме відповідальності за нове кримінальне правопорушення і нове покарання вже буде призначено за сукупністю вироків. Отже, можна зробити висновок, що в новому кримінальному кодексі доцільно було би формалізувати самостійно поняття суб'єкта кримінального правопорушення і поняття суб'єкта кримінальної відповідальності (засудженого).

Список використаних джерел

1. Бурдін В. М. До питання про сучасну кримінально-правову політику України. *Вісник Львівського університету. Серія юридична*. 2020. № 70. С. 196–210.
2. Бурдін В. М. Осудність та неосудність (кримінально-правове дослідження) : монографія. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2010. 780 с.

References

1. Burdin, V. M. (2020). Do pytannia pro suchasnu kryminalno-pravovu polityku Ukrainy. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Serii yurydychna*, 70, 196–210.
2. Burdin, V. M. (2010). *Osudnist ta neosudnist (kryminalno-pravove doslidzhennia) : monohrafiia*. Lviv : LNU imeni Ivana Franka.

**CERTAIN ISSUES OF CRIMINAL LAWBREAKING SUBJECT
UNDER THE NEW CRIMINAL CODE IN DRAFT****V. Burdin**

*Ivan Franko National University of Lviv,
1, Universytetska Str., Lviv, Ukraine, 79000,
e-mail: volodymyr.burdin@lnu.edu.ua*

The active processes of judicial and law-enforcing systems reformation, as well as of the system of legislation take place in Ukraine. These processes are determined both by internal and external factors, particularly by European integration processes that demand the profound rethinking the standing legislation and bringing it into conformity with the European standards. Due to the abovementioned, the Commission on the issues of legal reform was set up under the President's of Ukraine Decree No. 584/2019 of August 7, 2019. Several working groups were created within this Commission, and they are aimed at reforming the legislation in different fields. Among these groups, the group on the issues of criminal legislation reformation functions, as well. Among the other tasks, it shall ensure drafting and submitting the agreed proposals on reforming the legal system of Ukraine considering the contemporary challenges and needs of democratic society to the President of Ukraine; in particular, it goes about preparation and generalization of proposals concerning the amendments to the legislation on criminal liability. The working group members, including the leading scholars in the field of criminal law who represent the different higher education establishments, set themselves an ambitious task – to draft the new criminal code.

The article deals with the new criminal code in draft provisions concerning the subject of criminal lawbreaking. The author attempts to elucidate the novels proposed during the discussion of the draft that, at the same time, were not included into its content. Primarily, it should be emphasized that there are no radical amendments concerning the subject of criminal lawbreaking, although there were quite rigorous discussions of the newly proposed provisions within the working group. Probably it can be stated that it is this section that has been the least amended if compared to the standing version of the Criminal Code of Ukraine. It means that the physical and sane person that achieved the age from which under criminal code the criminal liability may arise is still considered to be the subject of criminal lawbreaking.

Concerning the proposals being discussed primarily, it is worth mentioning the one related to the unification and reducing the general age of criminal liability to fourteen years. The fact is that diversification of the information sources, their openness and availability to the young generation permit us to affirm that nowadays teenagers are more intellectually developed than their peers were a few decades ago. However, the mentioned proposal in general was not supported by the majority of the working group members considering the fact that society is hardly ready to accept such an aggravation of criminal liability of minors and the factual widening the criminalization sphere.

The working group considered the proposal on widening the causes of insanity, as well. The concept of insanity and understanding its causes only as the mental disorders or illnesses belong to the most traditional provisions for national criminal law. This leads to the fact that the

insanity of a person is related only to a mental disorder or illness, and sometimes is even equated with them. At the same time, it is obvious that the mental activity of a person may be influenced and altered not only by the mental disorders, but also by the other factors of both external and internal character, and such changes do not necessarily possess the pathological and morbid character.

Although with the serious objections, but the new approach to the criminal liability for the criminal lawbreakings committed under intoxication still was accepted by the majority of the working group members. Firstly, it was proposed to solve the issue, whether the person's intoxication arouse of his/her free will or not. And only in case of the so-called voluntary and conscious intoxication, a person shall be held criminally liable on the general grounds.

Keywords: insanity, sanity, criminal code in draft, subject of criminal lawbreaking, intoxication.

*Стаття: надійшла до редакції 28.10.2021
прийнята до друку 16.11.2021*